

Ik zal beginnen met het voorlezen van een gedicht. En dan moet ik u meteen waarschuwen, want het kan de ziel van de ware natuurliefhebber ernstig aantasten. Het is een van de bekendste gedichten van J.C. Bloem en u raadt het al: het is De Dapperstraat.

De Dapperstraat

Natuur is voor tevredenen of legen.
En dan: wat is natuur nog in dit land?
Een stukje bos, ter grootte van een krant,
Een heuvel met wat villaatjes ertegen.
Geef mij de grauwe, stedelijke wegen,
De in kaden vastgeklonken waterkant,
De wolken, nooit zo schoon dan als ze, omrand
Door zolderramen, langs de lucht bewegen.
Alles is veel voor wie niet veel verwacht.
Het leven houdt zijn wonderen verborgen
Tot het ze, opeens, toont in hun hoge staat.
Dit heb ik bij mijzelve overdacht,
Verregend, op een miezige morgen,
Domweg gelukkig, in de Dapperstraat.

J.C. Bloem (1887-1966)

Uit: *Quiet though sad*, 1946.

Gebruikte uitgave: *Verzamelde gedichten*, 3e herz. dr., Athenaeum - Polak & Van Genneep, 1968

Bloem heeft niet veel op met de natuur, zou je zeggen. Edoch, dat is schijn! Kijk eens naar de laatste twee regels vlak voor de chûte, de volta, - de wat? Aha, even iets over de vorm van dit gedicht: het is een sonnet. Dat wil zeggen: veertien regels, verdeeld in twee keer vier en twee keer drie, ofwel twee kwatrijnen en twee terzinen, ook wel terzetten genoemd. Tussen die kwatrijnen – en geen kwartetten, want dat is een andere sport – en die terzinen valt de chûte, oftewel de ommekeer. Na de chûte volgt een tegenstelling, of een verdieping, of in elk geval iets wat een ander licht werpt op de kwatrijnen. U denkt dat Bloem de natuur verafschuwt, maar dan komen die twee regels voor de chûte: “De wolken, nooit zo schoon dan als ze, omrand / Door zolderramen, langs de lucht bewegen”.

Zolderramen! Lijsten! Ingelijste wolkenluchten! Een schilderij van wolken! Bloem verafschuwt helemaal niet de natuur! Hij vindt natuurgezichten, zoals die wolkenlucht, prachtig, maar... binnen het kader van een schilderij! En kijk straks eens binnen, overall hangen ingelijste Bloem-gezichten!

En dan de eerste terzine: “Alles is veel voor wie niet veel verwacht. / Het leven houdt zijn wonderen verborgen / Tot het ze, opeens, toont in hun hoge staat.”

Dat zolderraam is geen beperking, het focust juist uw blik op de wonderen der natuur, en binnen die lijst kun je naar hartenlust spelen met die wonderen, zoals deze schilders dan ook doen. Neem de twee parende kraaien met hun klapperende vleugels van Jos Loos, een schilderij met een prachtige dynamiek en ironie, twee parende kraaien op elkaar aanvliegend bovenop een bed, zo'n scène komt natuurlijk nooit voor in werkelijkheid, al had ik soms ook graag van die vleugels gehad in bed...

Maar... de natuur zit ook in ons. Menselijke natuur, uitgebeeld in onze gedragingen, gebaren, reacties, mimiek, en dat levert voor de aandachtige beschouwer zelfs een dubbel beeld op: enerzijds ons opgepoetst imago zoals we zelf graag willen dat de ander ons ziet, zeg maar ons gelikte ikje, en anderzijds ons echte ikje, dat onverbiddelijk door de poeha heen schemert, dankzij juist die opgepoetste houdingen en gebaren waar die aandachtige beschouwer zó doorheen prikt. En dat is wat ik zéér interessant vind aan de menselijke natuur! Scaramucci, het kortstondige hoofd communicatie van Trump, ook zo'n sies met dubbel beeld, wilde stoer en ongenaakbaar overkomen, maar hij communiceerde alleen dat hij een onbehouden prolurk was. Hoofd communicatie, asjeblijft!

Lichaamstaal, houding, woordkeus, die verraden ons altijd. Lichaamstaal maakt zelfs 90% uit van de manier waarop wij met elkaar communiceren!

Een aap reageert puur op lichaamstaal van de andere aap en dat is vaak zijn redding. Wij laten via ons lichaam meer los dan ons lief is, ook al proberen we met brede gebaren de onzekere aap binnen in ons krampachtig te camoufleren. En dat gestuntel noemen we dan struggle for life of zoiets, the survival of the fittest!... De evolutie mag dan een soort van stuwende kracht achter de natuur zijn, maar als je ziet wat ze soms voor eindproducten aflevert, denk je toch al gauw: return to sender... Maar dat kan niet in de natuur, dat kan alleen bij Elvis, - tot zijn spijt.

Neem de apen die stoer en zelfverzekerd willen overkomen op het publiek en dan zo gaan staan, benen uit elkaar, handen aan de kathedr geslagen, mouwen opgerold, armen opzichtig tatoeagevrij ofschoon met moeite en dan half voorover gebogen alsof ze een rollater voortduwen: uit de weg! Waar is hier de nooduitgang!

Ja, de menselijke natuur is prachtig! Al die verschillende uitwassen van die natuur kun je óók uitbeelden, maar dat lijkt me meer iets voor cartoonisten.

Hier zijn we onder schilders en tekenaars en hun wondere wereld. Want het is hún wereld die u ziet, denkt u maar niet dat u met een reproductie van hun werk de natuur in kunt om dat plekje, die bosjes, dat weggetje, die lieve diertjes terug te vinden. Deze werken zijn niet de natuur, deze werken zijn J.C. Bloems zolderramen!

Neem die kleine, door de natuur in elkaar gefriemelde, ingewikkelde insecten, zo uitvergroot op het affiche dat het lijkt alsof de jongste dag op je afkomt. Of al die bloemen en planten in felle of modeste kleuren, al die lieve diertjes, u zou ze thuis willen koesteren en op de schoorsteen zetten, maar wat hebt u eraan? De leeuw van Vlaanderen kunt u ook niet op de schoorsteen hebben, die vreet u op! Hang daar liever het schilderij! Dan bent u veilig en u kunt het hier kopen!

Ik wil langzaam eindigen met nog een gedicht. Ik ben hier onder kunstliefhebbers, dus dan mogen gedichten. Ja, soms moet je je ervan vergewissen hoe vér je toehoorders zijn geëvolueerd. Als ik op een bijeenkomst van Hell's Angels zou staan en omringd zou worden door zwaar getatoeëerde exemplaren van de allerfittest, dan ga ik heus geen gedichten voordragen. Nou kom ik niet zo vaak in dat milieu, want ik herken de lichaamstaal.

Goed, het gedicht waarmee ik wil eindigen is van Aart Kok, die publiceerde onder het pseudoniem Bergman. Kok heeft moeten sappelen om als dichter aan de bak te komen, maar werd uiteindelijk een beetje geaccepteerd binnen de grachtengordel in Amsterdam, oftewel de apenrots van cultureel Nederland. Daar zijn apen die hoog zitten en er zijn apen die laag zitten en apen die laag zitten likken het gat van de apen die hoog zitten en zo zit de natuur in elkaar. Maar Kok heeft nooit iemands gat gelikt; hij is altijd vrolijk gebleven onder die hoog gezeten aarsgaten en dat zie je ook terug in zijn gedichten. Eéntje is hier wel toepasselijk, een natuurschilderij in woorden als het ware:

REISBRIEF BERGMAN (AART KOK)

waarde vriend het is hier prachtig
de koeien zijn ontroerend drachtig
de spoorlijn loopt dwars door het dal
een vrouw beheert de waterval
elk huis of hok met beemd en gaard
verkoopt men op een ansichtkaart
de mensen lopen traag en stug
en komen op geen stap terug
men zegt God heeft ons klein gebouwd
maar sneed ons uit behoorlijk hout
dit alles sta ik aan te zien
zo is het paradijs misschien
en verder is hier alles prachtig
het wordt me soms wel eens te machtig

Het gedicht komt uit een bundel die heet: De inhoud van het oppervlak (1975) En ook die titel is toepasselijk. Een schilderij is ook een oppervlak, en mét inhoud! Maar dieper gaat het niet! Dank aan Marie-France en Rina, onder wier bezielende leiding dit allemaal tot stand is gekomen, en dank aan alle kunstenaars hier, dat zij de natuur niet bij u binnen brengen, maar wel hun visie op die natuur, binnen veilige lijsten. Want regen op het zolderraam is prachtig, maar buiten wordt ons die te machtig...!